

ti čisto novi, a za živinozdravstvo silo važni poskusi izpali.

Obrtnijska novica.

Železo se podražuje.

Fužine Terniške, Rihenuške in Storeške so povišale ceno železa za 5 gold. pri bačvi (toni). Zgornješlezke fužine povišale so ceno za 2 marki (1 gld. 20 kr.) in tudi iz Westfalna se naznanja zvišana cena.

Národno-gospodarske stvari.

Avstrijska deželjska banka,

njeni najnovejši sklepi in njena razna podjetja

(Konec.)

Ravno tisti dan, ko je zborovala izredna glavna skupščina avstrijske deželjske banke (österreichische Länderbank) se je vršila glavna izredna skupščina avstrijske planinske rudarske družbe tudi pod predsedstvom grofa Wodzickega. Zbralo se je 31 delničarjev, ki so vsega skup 23.500 delnic zastopali. Po kratkem razjasnenju združivnih in kupnih pogojev, katere so bile, odkar se je družba ustanovila, sklenjene, je upravni svetovalec dr. Luggin utrjeval vse predloge, ki so stali na dnevnem redu. Kar se tiče izdaje nadaljnjih 150.000 delnic, se je najprej pokazalo, da je potreba, da se mora onim pogodbam vstreči, ki so bile z Innerbergško in Marijacejsko družbo sklenjene. Kar se tiče izdaje delnic namesti prioritet, kaže in povdarja dr. Luggin koristi, katere so s tako operacijo zvezane, kajti tako bodo vse delnice vrgle ravnomen in stalen dobiček. Predlogi so bili enoglasno sprejeti in sklenjeno je bilo: nadaljnjih 150.000 delnic avstrijske planinske rudarske družbe izdati in kapital tako na višino od 30 milijonov povzdigniti. Upravni svet je bil zato pooblaščen, da delnice ali proti gotovemu vplačevanju izdá ali pa da jih delničarjem fuzioniranih rudarskih družeb prepusti. Naposled se je upravitvenemu svetovalstvu pravica dala, da potem, ko bode sklenjena prememba pravil potrjena, še 200.000 delnic, delnico po 100, izdá, s čemur se bode delniški kapital na 50 milijonov gold. pomnožil.

Neposredno pred glavno skupščino je upravni svet imel svojo sejo, v kateri se je osnovalni odbor ustanovil. V tem odboru so gospodje: dr. Benischko, C. Avgust pl. Frey, dr. Luggin, Karol Sarg in dr. Schreiner, katerim predsednik je vladni svetovalec Hahn.

Šolske stvari.

Zborovanje šolskih društev:

„Vdovskega učiteljskega društva“, „Slovenskega učiteljskega društva“ in „Narodne šole“ v Ljubljani.

Po mnogoletni navadi naj „Novice“ tudi letos o teh zborovanjih kaj malega povedó. Vršila so se 22. dne septembra.

Ob 8. uri zjutraj bila je v cerkvi sv. Jakoba kot vvod zborovanju sv. maša, katero so služili prečastni prošt gosp. dr. Jarc. Petje, s katerim so naši gosp. učitelji poveličevali sveti obred, bilo je tako krasno, da si naš narod res sam sebi more čestitati, da šteje take

izvrstne pevske moči med svojim učiteljstvom. — Ob 9. uri pričela so se zborovanja v prostorih katoliške družbe; radostni smo videli vse sedeže prostorne dvorane zasedene, v dokaz, da naše učiteljstvo ni nečimurno o zadevah, katere mu služijo v korist.

Najprej zborovalo je „Vdovsko učiteljsko društvo“. Gospod dr. A. Jarc pričel je zborovanje kot predsednik s prisrčnim pozdravom in izrekel resnično veselje, da se je sešlo toliko udov. Potem je naznanil, da je nemila smrt vgrabila to leto društvu dva uda, namreč vpokojenega učitelja ljubljanske normalke g. Martina Ivanetiča in pa bivšega učitelja Jern. Štamcarja iz Črnega Vrha pri Idriji, ter povabil nazoče, naj izrazijo rajnima svoje sočutje z vstanjem, kar se je zdajci zgodilo. Omenil je gosp. prvosednik dalje, da je vrlega tajnika in blagajnika gosp. Mateja Močnika to leto trla nevarna bolezen; vendar ga je mili Bog ohranil društvu na veliko veselje; — vsi nazoči udje pritrdijo predsedniku s krepkimi „živio“-klici. Dalje omeni g. predsednik, da „vdovsko učiteljsko društvo“ deluje zdaj že dvajseto in eno leto, — da je iz malega šibkega drevesca izrastlo krepko drevo in da je bil blagoslov Božji vidoma razlit nad njegovim delovanjem, kar dovolj očitvidno kaže to, da društvo premore uže okoli 40.000 gold.

Ozir po svetu.

Gozdovi, lov in ribarstvo

v rumunskih transilvanskih Alpah.

Na meji med Rumunijo in Erdeljskim (Sedmograškim) dvigujejo se od izhoda do zahoda transilvanske Alpe (planine). Popisati hočem tu le oni oddelek, ki se razprostira na izhodu vulkanskega prehoda do reke Aluta (Olt). Po tem delu vije se Lotru proti Aluti, in po njem se imenuje dolina „lotrska“ (roparska).

Švica, Tirolska, Kranjska in vse druge zahodne gorate dežele imajo jedva toliko romantičnih dolin, kakor je lotrska. Dolga je več ko 14 ur; od nje se odcepljó na desno in levo stranske doline ali prav za prav struge, katerih največe se zovejo: Vasiljad, Paskoja, Vojnasa, Vojnasica, Lahorica itd. Priroda se tukaj kaže še v svojem prvotnem stanju. Čuditi se moraš obilnosti in mnogovrstnosti rastlin; posebno praproti in povodne rastline se odlikujejo po svoji velikosti. Jelke, smreke, javori in jeseni rastó skupaj v dolini, više gori v hribih mine mnogovrstnost rastlinstva, javori in jeseni se vidijo bolj redkoma, in v visočini 3500' nadmorske visokosti vidiš le še jelke, a te tako visoke, kakor se morejo opazovati le ondi, kjer se človeška roka nikdar še ni dotaknila veličastne narave. V Lahorici stojé macesni, katerih debla merijo 1.5 m. v premeru, v Paskoji in drugod pa hrastje. Tu še nikdar sekira ni zadonela, gozdi so še v prvotnosti in raznovrstnosti, kakor jih je narava ustvarila in božja vsemogoča roka jim dala rasti. Na stotine oralov gozda je nevihta podrla, na tleh ležé čez dvesto let stare smreke in orjaške bukve, a iz razvalin kalí uže zopet novo življenje.

Drugod najdeš zopet sredi zelenega gozdovja prostrane planjave, pokrite s črnim pepelom. Čubani (ovčarji) so jih zažgali, ki potrebujo paše za svoje čede.

Kedar sneg kopní in se združijo vode iz posameznih potokov v globoki lotrški strugi, narašča Lotru mahoma. Skale in veliko kamenje, drevesa s koreninami vred valí reka seboj; kjer je struga ozka, ondi si deroča voda sama zapre pot, a potem narašča tem huje, dokler se silno močjo ne predre mogočnega napotja. V divji prostosti valí se navzdol, dokler si zopet sama se

kalami in drevesi poti ne zastavi. Lotrska dolina je do vode doli gosto zaraščena, sem in tam se stiska med skalovjem, a zopet drugod se razprostira v širokih logih, obraščenih z jelšami, jagnjedi in leskami.

Lastniki gozdov so ali slobodne občine ali pa posamezne mošije. V gozdih imajo svoje stalno bivališče roparji, kateri obiskujejo tudi sosedne avstrijske komitate, dokler jih ne vjemó ter potem pošljejo v Okno kopat soli, ali dokler ne končá krogla iz vojaške puške slobodnega njihovega življenja. Najviši hrib v teh gorah je Beli Kamen (piatra alba), iznad katerega sneg nikdar ne zgine.

Po hribih se potuje navadno s konji. Oj, kako veselje je jahati po teh gorah, tu v visoki travi, tam v senčni šumi dihati etêrični zrak, v katerem se čutiš bližega nebes! — Prenočevati moraš pri umazanem čubanu, pri katerem poleg dobrega kozjega mleka in sira dobiš še kos mastne jagnjetine — pečene na ražnji. Kako veselje je ležé na zelenem mahu pušiti pipico rumunskega tobaka, in potem mirno in sladko spati, če te lajanje divjih ovčarskih psov in glasni krik čubanov ne prebudi prekmalu iz sladkih sanj. To se le prečestokrat zgodi in ti je znamenje, da se gospodar gozda — medved — bliža čedam.

V lotrški dolini ležé sela: Breznoj, Siliste, Mataj in Vojnasa, obdane od črnega lesa, poleg solnčočiste vode.

Po dolini peljejo le steze, po katerih se more le peš hoditi ali s konjem jahati. Hrana in druge potrebščine prebivalcev in drvarjev, kateri so večinoma Kranjci, dolenji Štajarci, Korošci in Lahji, mora se po tovornih konjih dovažati. Če je voda velika, ni to brez nevarnosti, kajti reka, katero je treba šestkrat prebroditi, je potem precej globoka in silno deroča. Tovorni konji so majhni, a čili, in stopajo tako varno in zanesljivo, da jim jezdec slobodno sme zaupati.

Prebivalci se redé od živinoreje, od lova in ribarstva. V teh neizmernih gozdih je celo leto dovoljeno loviti. Tu prebivajo sledeče divjadi: jeleni, damjeki, srne, divje koze, zajci, divji petelini, ruševci, jerebice, belice itd. Škodljivih divjadi je dosti, naštejemo samo: medveda, kuno, volka, risa, divjo mačko, vidro, orla in kragulja. Med ribami imenujem v prvi vrsti postrv, katere se najdejo po 10 kil. težke.

Ker vlada v gozdih in po gorah občen mir, prihajajo divje koze skoro dol do vasi, navadno bivališčem so jim pa strme skale Latorice, kjer stanuje tropa živali skupaj. V Paskoji živé skoro vse divjadi. Na gonji se streljajo v dolinah divje svinje in srne, bolj v gori jeleni in medvedi, še više pa divje koze. Kmetje so izvrstni lovci, da si so slabo oboroženi. Posebno radi nastavljajo zanjke in pasti. Zadnje se nastavljajo tod, kjer ima žival svojo stezo. Pasti se privezujejo z verigami in sidrami okoli dreves, in to zatega del, da divjad, ako se jej tudi posreči ubežati s pastjo vred, se vendar še vjame za sidro. Če se pa vjame medved, izruje tudi sidro in beži, dokler se ne zgrudi utrujen in od bolesti na tla. Leni lovci ne prihajajo redno, da bi gledali na pasti; zgodi se, da po 8 do 14 dni ne pridejo, in v tem začne vjeta žival uže trohneti.

(Konec prihodnjič.)

Slovensko slovstvo.

* „Spisje v ljudski šoli“, četrtega popravljene in po učnih črtelih vredjenega natisa, spisal Andrej Praprotnik, nadučitelj in ravnatelj I. mestne ljudske deške šole v Ljubljani.

Ta knjiga, od c. k. naučnega ministerstva za šolsko knjigo odobrena, ima tri dele. Prvi del obsega spisne

vaje (imenovanje, popise, basni in povesti, vezani govor v nevezani besedi, razlaganje pregovorov, poslovice in izrekov, različne izraze in razkladanja). Drugi del ima liste ali pisma (poročilne ali naznanilne liste, prosilne liste ali prosbenice, zahvalnice, čestitke, sožalnice, povabila, posvetovalne liste, opomenice, izgovorne ali opravičevalne liste, odpise in razne liste; poučilo, pisavo ali slog v listih, vnanjo obliko listov, nadpise, naslove). Tretji del kaže opravilne liste in spise (naročilne liste ali naročbenice, okrožnice, izgovornice, prosbenice, zapise in zapisnike, izpiske, pobotnice, vzprijemne, hranilne in vozne liste, odpovednice, nakaznice, dolžna pisma, poroštvene liste, odstopne liste, pogodbe, svedočbe, javna oznanila, naznanila po telegrafu (telegrame) in oporoče.

Cerkvene novice.

* **Krištof Kolomb** — za svetnika posvečen. „Uže lani smo povedali — beremo v 10. zvezku „Cvetja z vrtov sv. Frančiška“ — da je bil med drugimi slovečimi možmi tudi Krištof Kolomb, ki je Ameriko našel, v tretjem redu sv. Frančiška. To bi bilo uže samo ob sebi tretjemu redu velika čast; tolikanj bolj pa se moramo veseliti tako imenitnega redovnega brata, ker je bil tudi v resnici pobožen in svet tretjerednik ter imamo vsled prošnje, sv. očetu Leonu XIII. letos 10. aprila od 463 škofov izročene, opravičeno upanje, da ga bomo smeli kmalu očitno ko svetnika častiti, za kar se goreče trudijo mnogi imenitni katoličani.“

Tako piše gori navedeni časnik. Nam je ta novica tem bolj važna zato, ker moramo reči, da nismo vedeli, da je bil Krištof Kolomb redovnik tretjega reda sv. Frančiška. Naj dodamo tej novici še kratek životo-pisen pregled. Krištof Colombo rojen je bil brž ko ne leta 1456. v Genovi na Laškem. (Niti rojstno leto niti rojstni kraj njegov nista popolnoma gotova; za njegov rojstni kraj prepira se celó 10 krajev.) Po mnogem trudu posrečilo se mu je dobiti tri ladjice od španjske kraljice Izabele, s katerimi je odplul iz luke Palosa na Španjskem 3. avgusta leta 1492. pot na Japonsko čez atlantiško morje iskat. Dne 12. oktobra 1492. leta zaslišal je ob dveh ponoči veseli glas: „Tierra! tierra!“ (zemlja! zemlja!) In tako postal je Krištof Kolomb nenadoma iznajdenik novega sveta, ki uže dandanes na vsako stran toliko pozornost vzbuja.

Zabavne stvari.

Spomini.

(Dalje.)

Kuriozna figura ta profesor! Včasih se je tako čudno zvijsal, kakor da je vroči žganec pogoltnil. Kedar ga je pa oni krč prijel, ki ga Nemci imenujejo „größenwahn“, korakal je tako ponosno po mesticu, kakor iz bitve vračujoči se zmagonosni vojvoda. Kedar je pa svoje noge tako čudovito zvijsal, menil si pred seboj videti personificiranega Don Quixota. Za poletno obleko mu je najbolj ugajalo rusko platno; ker je bil pa velik prijatelj rumene in zelene barve, obdal je pozimi svoj život z rumenimi hlačami, ozaljšanimi z zeleno krpo. Original v resnici od nog do glave! Njegova majhna postava pa nas je spominjala na desetega brata. Se sedaj, ko je pred necimi leti „ex offio“ mestice zapustil, govori se mnogo o njem. Tako je še marsikomu znano, da je poslal na sveti dan postrežnico k čevljarju, naj mu čevlje zakrpa. Preseljeval se je iz ene hiše v drugo, baje za-

Kako se človeška jed in pijača ponareja in pokvarja dandanes.

To pokvaro s človeškimi jedili in pijačami so po preiskavah v Parizu zvedeli tako, da se morajo človeku lasje ščetiniti, če bere poročilo znanega kemikarja Girarda, ki je mnogo preiskaval na trg prineseno surovo maslo, kruh, mleko, v gostilnicah pa vino in pivo in v štacunah jesih. — Tako, na priliko, je našel v mleku škrob (štirko), gumi, ribji klej, koščeno moko, konopneno seme in tako enako sodrgo. V surovem maslu (putru) loj, kredo in svinčeni kis. V pivu namesto hmelja in ječmena kuhovino grenkih zelišč, pa tudi makove glavice, grenke mandeljne in celó volčje jagode. V jesihu je našel solno, žvepleno ali pa solitarjevo kislino, ki je tako strašno strupena, da tudi železo pregloda, zato ni čuda, da današnji dan toliko ljudi dobi bolezen v želodcu in celó raka. — Kakor v Parizu, je menda le malo bolje drugod, kajti goljufij v kupčiji je dandanes povsod na svetu več ali manj.

Narodno-gospodarske stvari.

* *Banki „Slaviji“* pristopilo je meseca junija, julija in avgusta t. l. 29.815 članov, ki so zavarovali kapital 28 milijonov in 495.342 gold. 60 kr. ter vplačali zavarovalnine in pristojbin 490.715 gold. 53 kr. Za škodo izplačalo se je v tej dōbi 222.196 gold. 89 kr. Od bankinih kapitalov je vloženih 190.799 gold. 15 kr. v českomoravskih posojilnicah in 1 milijon 105.713 gold. 29 kr. na zemljiščih v istem časi. Denarni promet glavne blagajnice bankine znašal je meseca junija, julija in avgusta t. l. 2 milijona in 168.177 gold. 27 kr., namreč dohodki 1 milijon in 84.376 gold. 46 kr., stroški pa 1 milijon in 83.800 gold. 81 kr. — Gasilne priprave izročile so se šestim občinam. Od 1. januarija pa do konca avgusta t. l. sklenenih je bilo novih zavarovanj 51.580 za kapital 53 mil. 1410, in za premijo 1 milijon in 130.802 gold. 72 kr., škod pa se je izplačalo v isti dobi za 434.022 gold. 80 kr. Samoupravna društva za zavarovanje dohodkov, in sicer užitka kmetovalcem ter pokojnim uradnikom, obrtnikom in rokodelcem imela so koncem avgusta t. l. 524 članov, ki so vpisali 343.268 gold. 60 kr. kapitala, ter si s tem zagotovili dohodkov in pokojnin 86.275 gold. 49 kr.

Ozir po svetu.

Gozdovi, lov in ribarstvo v rumunskih transilvanskih Alpah.

(Konec.)

Na lov hodijo kmetje v družbi, navadno po 4 do 8 mož skupaj. Seboj vzemó za nekaj dni malaja (koruzne moke), čape (čebule) in cujke (žganja), dalje še plovsko, to je, okroglo ribiško mrežo in pse. Psi so izvrstni, a za lov jih imajo premalo. En lovec brakira, drugi se razpostavijo na najboljših krajih, ter čakajo divjadi. Ker je premalo lovcev in psov, se ve da lov ne more biti vspesen. Psi se za živalijo zapodé, ne slušajo več klica lovčevega, ter se tako preveč oddalijo. Če se to zgodi, lové lovci ali ribe, ali streljajo brez psov jerebice na klic ali iščejo velike divjadi. Najugodnejši čas za lov je zima, kedar je sneg visoko zapadel. Za tak lov se tudi zbere večja množica lovcev. Prišedši na mesto, kjer nameravajo loviti, se razpostavijo blizu vodnih jarkov, ako mislijo streljati na divje svinje, medvede itd. Če so pa namenjeni na divje koze ali jelene,

treba jim je nekaj ur više v hrib iti. Jaz sam sem bil leta 1879. pri takem lovu, šest dni trajajočem. Ustrelili smo 5 divjih svinj, 1 jelena, 1 mladega jelena (tako zvanega špičnika); 1 košuto, 3 srne, 4 divje koze in 1 divjega petelina.

Pri takem lovu je za 4 noči sneg tvoje vzglavje. Vsak si postelje blizu velicega ognja. To zahteva zdravega človeka; mestnim lovcem s podagro in reumatizmom je svetovati, naj spišejo prej svojo oporoko.

Samo ob sebi se razume, da se od pristreljene divjadi in ulovljenih postrvi takoj spekó najboljši kosci na različni ali v pepelu, to veljá posebno o medvedovih kračah, katere Rumuni izvrstno pripraviti znajo, če ne velja tu pregovor, da lačni ne izbirajo. Divjačina, ki smo jo mi tedaj postrelili, poslala se je v Bukurešt na knežji dvor. Knez (sedanji kralj) izrazil je željo, da bi sam prišel prihodnje leto na ta zanimivi lov. Zategadel so se tudi gozdi, v katerih se je mislilo loviti, s 6 možmi ostro stražili.

Žalibog, da so se medved, volki, risi itd. v tem okraji tako pomnožili in udomačili, da so večino stražene divjadi pomorili ali vsaj odtod pognali. K zmanjšanju divjadi so pa tudi pripomogli — kljubu 6 stražam — kmečki lovci. Ti so poslej kakor poprej mreže in pasti nastavljali. Mačka pač miši ne pušči.

Pasti je povsod in vedno toliko nastavljenih, da je treba človeku opasnemu biti, kedar hodi po gozdih. Navadno ima vsak pilo seboj, da se more rešiti iz železa, če bi se po nesreči vjel.

Ker so psi slabo hranjeni in ker jih doma ne privezavajo, lové psi tudi sem ter tje na svojo roko, posebno srne in veliko divjad. Po dva ali tri dni sledé v eno mer bežeči živali, dokler se utrujena ne zgrudi na tla.

Divjad je tu v obče velika. To veljá posebno o medvedih in jelenih, katerih se vidi po 16 do 20 let starih eksemplarov. Divja koza ima tukaj zeló temno, skoraj črno dlako. Rumuni pa niso za lov divjih kóz; manjka jim spretnosti in poguma, da bi lovili po divjem skalovji in ob nevarnih prepadih. Oni tudi ne poznajo perez in palice in z opankami je človek gotovo slab pri takem lovu.

Poleti pričakujejo kozé navadno pri vodi. Zajec je malo vreden, jedva da ga streljajo. Ljudém manjka denarja, torej se jim za-nj škoda zdi praha in svinca.

Kljunači prihajajo spomladi in jeseni, a kmetje jih niti ne lové, niti ne streljajo. Z medvedom se Rumunci hlabro boré, če treba, tudi samo s sekiro. Vendar se marsikdaj nesreča prigodí pri takem boji.

Postrvi se lové, kakor sem uže rekel, s plovsko. Ta je okrogla mreža (v premeru meri 2 ali 3 metre), v sredi jej je privezana 4 do 5 sežnjev dolga vrv, a v okroggu več svinčenih krogelj. Ko ribič zagleda ribo v vodi, vrže mrežo za-njo tako spretno, da mreža, počasi toneča, pokrije ribo. Ribič potem potegne za vrv, in riba je njegova, ker ji zdolej svinčenke zabranjujejo ulti. Navadno lovita dva ribiča skupaj, eden čaka z mrežo in drugi kalí nekoliko korakov pred unim vodo, va-njo mečéč prsti. Štirivoglatih mrež se vidi le malo. Na trn se ribe ne lové, samo turisti se s takim lovom zabavajo.

Postreljeno divjad pojedó navadno lovci in drvarji; prodati je ni mogoče zato, ker so mesta preveč oddaljena. Riba se jedó ali friške ali suhe. Da si je mnogo rib, vendar ne zadostujejo potrebam prebivalstva, ker Rumuni imajo toliko strogih postov.

Slatina v Rumuniji.

Fr. Schollmayer.